

Dakle, ne sa odgovornošću za socijalni poredak već predanošću kojom se propituju margine vlastite ličnosti, sa zbiljskim odnosom prema tradiciji kao „monumentom“ sadašnjosti i manirom pjesničke depersonalizacije subjekta, kako to kaže T. S. Eliot.

Zbog toga je sevdah danas, prije, kreacijska muzika negoli muzika interpretatora; bez zaloga new agea i nekog domaćeg ovaploćenja Nusrata Fateh Ali Khana ili Dhafera Youssefa.

Možda je filozof Giorgio Agamben ponajbolje postavio jednadžbu koja će i u ovom slučaju poroditi precizan odgovor. On, iako služeći se materenskim italijanskim, govori o nama sasvim prihvatljivom trilateralnom pojmu *tradizione – traduzione – tradimento*. Dakle: prenos/prevod – prošlost(i) iz sadašnjosti – i efekat izdaje. Walter Benjamin to kaže ovako: „Da bi dio prošlosti bio dodirnut sadašnjim trenutkom, među njima ne smije biti kontinuiteta“. Sluti li vam ovo na prvorazrednu i, ipak, društveno odgovornu lekciju!?

No, bilo je tek pitanje vremena, kada će stići optužbe, kako Damir iznevjerava tradiciju predaka. Nedavno je ovome prilog dao „monopolista“ na sevdah, harmonikaš Omer Pobrić.

No, posljednji intelektualac zapada, kako se komplementiralo Walteru Benjaminu je rekao svoje. Naravno, i Omer Pobrić je rekao što je imao.

Sasvim sigurno da može biti bolno, to što Damir samom svojom prisutnošću na sceni problematizira matricu kao bilo tradicije! Iako se, u suštini, tradiciji najčešće imputira kroz naknadna (*ne*)čitanja?

Biće i da su ljudi u Bosni i Hercegovini usljed sveopće halabuke zaglujvili za jedan senzibiliziran izraz sevdalinke. Ali, kad smo već god slušanja, slovenački psihoanalitičar Mladen Dolar, sugerije da glas supstituiraju biće, praveći odnos sa vlastitim glasom kao odašiljačem nečega što je izvan teksta. Navodeći primjer stereotipne predaje o italijanskim vojnicima, koji se ne odazivaju na naredbu, prepoznajući opernost u glasu zapovjednika, on kaže, parafraziram: Italijanski vojnici su operetni junaci – jer prepoznaju glas? A, kako hvatati glas između duše i tijela možda ponajbolje govori

antologijska scena u kojoj Julija sa prozora prepoznaje Romea po glasu, u bašti i u noći.

Za kraj, napomenimo i da prvi snimci ovdašnjega muzičkoga folklora potiču iz 1907. i 1908., zahvaljujući *Deutsche Grammophonu*. Na tim snimcima ima svega, čak i pjesama na ladinu jeziku. No, nakon sto godina mi morimo iste muke. Uglavnom, nedostaje, čulne predstave o izvođenju sevdaha koje je bilo „uvjetovano“ sazom a ne temperovanošću harmonike, kao i cijela jedna barokno kitnjasta tradicija melizama, koja sasvim sigurno nije ova koju, uglavnom, slušamo a koja prije priliči tradiciji gange.

Tome u prilog Damir Imamović Trio (u kojem svira skupa sa violinistom Vanjom Radojom i kontrabasistom Edvinom Hadžićem) je ne tako davno objavio i svoj drugi CD *Abrašević Live*, snimljen na koncertu u OKC *Abrašević* u Mostaru. I tu se može čuti štošta od glagoljive atmosfere koja obično prati njihove koncerte, kao i jedno umjetničko odrastanje benda.

Mersid RAMIČEVIĆ

KUDSI ERGUNER

Kudsi Erguner, Ottomanian

Malo je vjerovatno da desetine hiljada fanova *Tri Hafiza*, odnosno, zaljubljenika skaredne pseudoorijentalne neofolk prakse, zna kolika su i kakva sve imena iz svijeta ozbiljne, jazz i world fusion muzike pohodila Sarajevo u godinama za nama. Biće da isti oni koji se duhom vode za mjesečevim horizontom sumraka i ne pretpostavljaju kako je, uglavnom u medijaciji jazz festa, u Sarajevu boravilo mnoštvo onih baštinka istinskog arapsko-osmansko-perzijskoga miljea za kojim čezne duša Bošnjakova. Spomenimo samo neka imena: Kudsi Erguner, Dhafer Youssef (čak u dva navrata, sa tri koncerta), Aziza Mustafa Zadeh (u tri navrata!), Anouar Brahem, Barbaros Erköse, Mercan Dede...

Na tragu prologa iz Mesneviije, začete simboličkim poglavljem o naju, kosmičku dubinu Rumijeve trske mi ćemo prizemiti

kazivanjem o planetarno znanom baštinikom mevlvijske muzičke tradicije, sviračem naja Kudsijem Ergunerom.

Uz oca Süleymana, te dedu Ulvija, barem tri generacije porodice Erguner, po muškoj liniji, njeguju zahtjevnu tradiciju instrumenta naja.

Kudsijev CD, *Ottomania*, je prvi world music projekat koji kombinuje klasičnu muziku osmanskoga *sultanata* sa zapadnim standardom jazz improvizacije i njemu svojstvenog timinga. To je priča o izvanrednom muzičkom susretu i logički je nastavak Ergunerova istraživački bogata života.

Kudsi Erguner je rođen u Diyarbakiru, u Turskoj, 1952. godine i živi u Parizu od 1975. Sufijsko naslijeđe, Kudsi je morao svjedočiti naprotiv neistomišljenika, te putovati neznanim zemljama kako bi doživio objektivnu sliku istoga. Osim, kao svirač naja, takođe je aktivan kao muzikolog, autor, predavač i umjetnički savjetnik. Radio je sa muzičarima i kompozitorima na različitim filmskim partiturama Martin Scorsesea, Peter Gabriela, djelima pozorišnih majstora, svjetske reputacije, Petera Brooka i Bob Wilsona, te baletnim produkcijama vrhunskih koreografkinja Maurice Bejart i Carolyn Carlson. Spajajući, najrazličitije stilske tradicije i žanrove redefinirao je i epohu okcidentalne muzike i tradicionalne turske muzike, dovodeći ih u međusobnu koliziju.

Ovakvim tretmanom muzičkih stilova pobudio je pažnju, poglavito, svojim učešćem u Mozartovoj *Otmici iz Seraja* na salcburškom

festivalu koncertne 1997/98 godine. Također, nešto kasnije, i svojim solo improvizacijama tokom izvođenja *Mise Notre Dame* sa Hillard ansamblom u londonskom Royal Festival Hall-u, 1999. godine.

Kudsi Erguner je rijetki turski muzičar svoje generacije kojega je naju podučavao, po tradiciji, njegov djed Ulvi Erguner, posljednji veliki majstor naja i bivši direktor Radija Istanbul. Stotine godina muzičke kulture koja je uvijek težila ka slobodi i spiritualnoj ekstazi se odražavaju u Kudsijevu izvođenju kako klasične tesavvuvske, tako i stilski raznolike savremene muzike.

Sarađujući sa mnogim, komunikaciji odanim umjetnicima, svojim djelom svjedoči mističnu, univerzalnu, izvornu muziku. Napokon, sve je tek pitanje uzajamnog poštovanja, osjećanja, i otvorenosti. Nažalost, veći dio fuzijske muzike koja je proizvedena danas je prosto loše ukomponovani kolaž. Kudsi Erguner, međutim, istrajava, dozvoliti fuziji da se zaista razvija.

Mnogostrukost Kudsijevih interesovanja i projekata, posljednjih godina dopunjava ansambl sugestivna naziva *Istok-Zapad*. Čini ga dvadesetak mladih muzičara klasičnog zapadnoevropskog gudačkog, te orijentalnog, ansambla, kojeg pored Ergunera vodi i Ami Flamer, profesor violine i kamerne muzike na pariškom konzervatorijumu.

Ove dvije instrumentalne formacije, gudačka i orijentalna, angažovane su u umjetničkom dijalogu koji na koncertnim podijima uglavnom počinje djelima evropskih klasika a završava *muzikom* za sinkretički *gudački orkestar i orijentalni ansambl* Flamera i Ergunera. Orkestar *Istok-Zapad* je nastao na inicijativu Unescoa i asocijacije *Kultura i saradnja*, a debitovao je u Parizu februara 2002. godine.

O tome kako biti s drugima, a ostati svoj i koja je jedina odbrana od sveopšte komercijalizacije Ami Flamer i Kudsi Erguner, komentarišući svoj project *Istok - Zapad*, govore: "Značajne su veze i sličnosti između istočne i zapadne muzike. U Francuskoj, gde često predajem o violini, koja je kraljica svih

instrumenata, obično “zapanjim” studente kada im kažem da je arapski instrument rebab preteča violine”, rekao je Ami Flamer.

Erguner, kao vrlo zanimljiv sagovornik, odgovarajući na česte upite o naju, dodaje: ”O instrumentu bih mogao da pričam narednih deset godina, orijentalni instrumenti imaju dugu historiju ali naj je poseban. On pruža metaforički pristup muzici baš onako kako veliki pesnici Istoka pevaju svojim simbolima u svojim pjesmama. Poistovjećujem instrument i ljudsko tijelo, disanje i sviranje. Muzikom morate da udahnete život, mrtvim djelima, ali to prije svega zavisi od daha onoga koji svira. Tim prije, što u mojoj muzici postoje citati brojnih kulturnih tradicija koje one katkad međusobno i dijele.”

O filozofijskom pristupu projektu *Istok-Zapad*, Erguner će još reći: “Svjedoci smo unifikacije svijeta na više nivoa. To je posljedica komercijalizacije svega. Odgovori na to su: zapušiti uši i živjeti u svom univerzumu, ili promijeniti odijelo i postati neko drugi. Pravi odgovor je da budete svoji, ali u društvu sa drugima.”

U međuvremenu, do nekoga novoga pohoda Ergunera Sarajevu probajte naći neki od njegovih nosača zvuka, *Taj Mahal*, *Islam Blues*, ili neki od snimaka sa mnogim turskim revijalnim i simfonijskim orkestrima koji doljevaju puni evropski zvuk na vazda živi plamen istočne tradicije.

Mersid RAMIČEVIĆ

KUDS – BOŽANSKI GRAD

Od 11. do 25. decembra 2008. godine bili smo počašćeni izložbom umjetničke fotografije autora Suleymana Gündüza pod nazivom BOŽANSKI GRAD JERUSALEM. Izložba je bila postavljena u Galeriji MAK u Sarajevu. Suleyman Gündüz je rođen u Čajkari – Trabzon (Turska) 1961. godine. Ovaj umjetnik fotografije, veliki prijatelj Bosne, vrsni je erudita i intelektualac: stomatolog, magistar socioloških nauka – specijalista međunarodnih odnosa i parlamentarac. Učestvovao je na mnogim izložbama u svojoj zemlji i inostranstvu. Organizirao je i svoje samostalne izložbe: *Elegije i znamenje* - 2005., *Izgubljena lica* - 2008. i *Apocalypto* - 2008. godine. Sarajevskoj publici predstavio se sa najnovijom izložbom 62 fotografije Jerusalema. Na otvaranju je govorila slikarica - Nj. E. Fusun Fallavolita. Mladi sarajevski glumac Adnan Hasković čitao je stihove o Jerusalimu pjesnika Sezai Karakoča.

Svaki posjetilac će se složiti da je najljepši prikaz ove izložbe zapravo njen prolog iz pera samog autora. Ne tako dug, ali tekst snažnog emotivnog naboja i obilja činjenica iz historije ljudskog roda. Stoga smo i odlučili da našim čitaocima prenesom taj tekst u cjelosti.

KUDS – BOŽANSKI GRAD

I Kuds - Grad. Na nebu sazdan, na zemlju spuštan grad.

Božanski grad, i čovječanstva grad.”
(Sezai Karakoç - Şiirler-IV “)

Kad sam ga prvi put posjetio dojmio me se toliko da u mojoj duši može prouzrokovati sindrom.

Rođen sam u kući u kojoj se pričalo o Bliskom istoku. Kako je moj djed, Mahmud Hamdi, svoje putovanje na hadž doživljavao kao pustolovinu, priča o tom putovanju u nama je budila radoznalost. U našoj kući se stalno govorilo o ovom putovanju – morem i avionom na relaciji Trabzon – İstanbul –